

УДК 334.012.64:330.322(477)

Ю. О. Нестерчук,

д. е. н., професор, професор кафедри підприємництва та бізнес-технологій,
Уманський національний університетORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7085-2979>

І. Ю. Соколюк,

аспірант, Уманський національний університет, провідний інженер відділу ринкових
механізмів і структур, ДУ "Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України"ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4380-2156>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.23.61

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Y. Nesterchuk,

Doctor of Economic Sciences, Professor,

Professor of the Department of Entrepreneurship and Business Technologies, Uman National University, Ukraine

I. Sokolyuk,

Postgraduate student, Uman National University, Ukraine Leading Engineer of the Department of Market

Mechanisms and Structures, State Organization "Institute of Market and Economic &

Ecological Research of the National Academy of Sciences of Ukraine"

FEATURES OF FINANCING THE DEVELOPMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

У статті досліджено особливості фінансування розвитку соціального підприємництва в Україні, підкреслюючи його роль як ключового інструменту забезпечення сталого економічного та суспільного розвитку. Розглянуто та систематизовано основні джерела фінансової підтримки соціальних підприємств, які включають державні та місцеві програми, цільові гранти від міжнародних донорських організацій, механізми краудфандингу та соціальні інвестиції.

Проаналізовано гострі проблеми, з якими стикаються соціальні підприємці, зокрема обмежений доступ до капіталу, низький рівень фінансової та правової обізнаності, а також інституційну недостатність і фрагментованість державної підтримки.

На основі проведеного аналізу визначено перспективні напрями для вдосконалення фінансових механізмів, включаючи розвиток спеціалізованих фондів та інструментів "імперативного" фінансування. Запропоновано конкретні шляхи активізації партнерства між державою, традиційним бізнесом і громадянським суспільством, що необхідно для зміцнення фінансової стійкості та розширення соціального впливу сектору соціального підприємництва в Україні.

The article comprehensively examines the peculiarities of financing the development of social entrepreneurship (SE) in Ukraine, highlighting its role as one of the key factors in shaping an inclusive and resilient national economy. The topic's relevance is driven by the growing role of SE in addressing pressing social issues, creating sustainable employment opportunities for vulnerable populations, and contributing significantly to the achievement of the Sustainable Development Goals (SDGs).

A detailed analysis of the current status of social enterprises is conducted, focusing on their specific financial needs and the nuances of their operation within a transitional economy. This economic environment is often characterized by institutional instability, unpredictable regulatory changes, and elevated market risks, which distinctly influence their financial viability and scalability. It is determined that, unlike conventional businesses, SE often requires blended finance—a strategic combination of commercial capital (e.g., loans, equity) and concessional or philanthropic funding (e.g., grants, soft loans) to cover both operational costs and social mission implementation.

Particular attention is devoted to the review and systematization of existing funding sources accessible to Ukrainian social enterprises. These sources include: government support programs aimed at small and medium-sized enterprises (SMEs), which are gradually being adapted to better suit the hybrid nature and social mission of SEs; grants and technical assistance provided by major international donor organizations (such as the EU, USAID, UN agencies, and various international foundations); the emerging mechanisms of social investment and impact investing, which seek measurable social or environmental returns alongside financial returns; innovative crowdfunding platforms that leverage community support; and financial backing from charitable foundations and Corporate Social Responsibility (CSR) initiatives of large businesses.

Based on the thorough analysis, major barriers hindering SEs' access to adequate financial resources are identified. Prominent among these obstacles are: the inadequate and imperfect regulatory framework, which often fails to clearly define the legal status of SEs and consequently limits their access to necessary fiscal incentives, tax breaks, and public procurement; the low level of financial and legal literacy among many social entrepreneurs, which complicates the preparation of high-quality, investment-ready business plans and grant applications; and the limited opportunities for attracting sufficient private investment capital due to the perceived high risk and complexity associated with measuring both financial and social returns.

The study substantiates and proposes specific pathways for the improvement of SE financing mechanisms. Recommendations include the creation of specialized financial instruments tailored to the needs of the sector, such as social impact bonds, dedicated social impact funds, and credit guarantee mechanisms designed specifically for social enterprises. Furthermore, the development of a supportive ecosystem is proposed. A key element of this strategy is the intensification of multi-sectoral partnerships among the state (via preferential taxation, simplified registration, and dedicated public procurement), the private business sector (through enhanced CSR commitments and direct impact investments), and the civil sector (via capacity building and advocacy). Separately, the increased role of educational programs and mentorship is strongly emphasized as crucial for strengthening the financial resilience and long-term sustainability of Ukrainian social entrepreneurship.

The results of this research hold significant practical value and can be utilized for the formulation of effective state policy aimed at supporting social entrepreneurship in Ukraine, thereby enhancing its financial stability and resilience. Ultimately, these measures will strengthen its positive impact on the country's socio-economic development and its post-war reconstruction efforts.

Ключові слова: соціальне підприємництво, гранти, франчайзинг, краудфандинг, державна підтримка, благодійні фонди.

Key words: social entrepreneurship, grants, franchising, crowdfunding, government support, charitable foundations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В реаліях українського сьогодення соціально-економічний розвиток України пов'язаний з подоланням складних викликів, спровокованих повномасштабним вторгненням. Одним із негативних наслідків воєних дій є міграція трудових ресурсів (внутрішня і зовнішня). Особливо гостро це відчутно у сільській місцевості. Проблема має двоїстий характер. З одного боку, переважна більшість сільськогосподарських підприємств відчувають кадровий голод через нестачу кваліфікованих працівників (особливо чоловічої статті). З іншого — переселення цілих сімей із зони бойових дій та прифронтових регіонів, яким потрібно шукати джерела доходів для забезпечення власних потреб, вимагає прийняття швидких рішень щодо створення їм належних умов існування. Одним із інструментів вирішення проблеми є сприя-

ня розвитку соціального підприємництва на сільських територіях, що передбачає в перспективі підвищення рівня соціального захисту населення та соціальної адаптації вразливих його категорій. Сфера діяльності соціальних підприємств доволі широка — від крафтового виробництва продуктів харчування та напоїв до пасажирських та вантажних перевезень автомобільним транспортом.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Основною проблемою для організації діяльності соціального підприємства, є фінансові ресурси. Питанням розробки та вивчення методів залучення фінансових ресурсів для розвитку соціального підприємництва присвятили свою працю Михальчук, А., та Бендюк, Є. [3]. О. Журахівська у своєму дописі для "Детектор-медіа" наводить тези стосовно прогнозу впливу соціального підприємництва на післявоєнне відновлення України [9]. А. Гурський

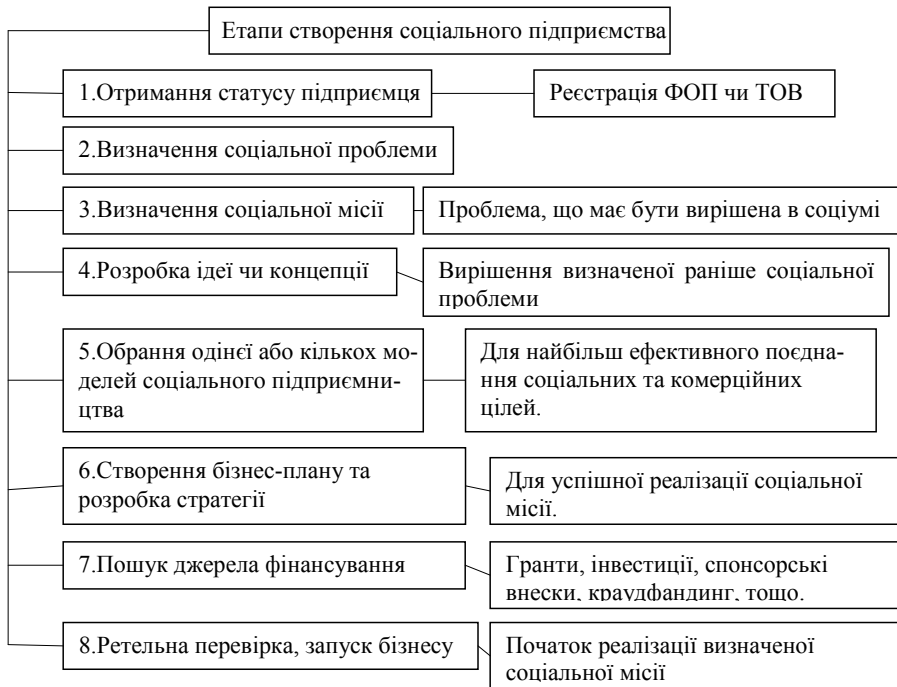

Рис. 1. Етапи створення соціального підприємства

Джерело: сформовано за даними [1].

розглядає соціальне підприємництво як інструмент боротьби з безробіттям [5].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою дослідження є аналіз стану функціонування соціального підприємництва в Україні, розробка пропозицій щодо покращення державної політики у сфері соціального підприємництва та визначення механізмів, що будуть спрямовані на сприяння здійснення підприємцями даного виду діяльності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Створення соціального підприємства є багатетапним процесом, що передбачає вивчення усіх аспектів цього процесу, пов'язаних з умовами реєстрації підприємства; пошук джерел фінансування проекту, після чого в процесі організації підприємства потрібно визначити мету створення соціального підприємства, його місію, проаналізувати можливі ризики та вигоди (соціального та економічного характеру) від такої діяльності. Кінцевим етапом цього процесу є передстартова перевірка майбутнього бізнесу.

Більшість громадян, підприємців, організацій, у яких виникає бажання розпочати діяльність у сфері соціального підприємництва, першочергово зіштовхуються з питанням правильного вибору організаційно-правової

форми та пошуком джерел фінансування, особливо в межах сільських територій. Чітко окресленої процедури реєстрації соціального підприємства в Україні на сьогодні не існує. Проте, за умови участі іноземних інвесторів, постає потреба у дотриманні певних стандартів та правил. В українському законодавстві не передбачено такої організаційно-правової форми, як "соціальне підприємство". Незважаючи на стрімке зростання уваги до цієї діяльності, бізнес, що спрямований на розв'язання соціальних проблем, в питанні правового статусу досі не окреслений, що має такі негативні наслідки, як відсут-

ність пільг з боку держави та надмірне фінансове навантаження.

Не зважаючи на законодавчу невизначеність, підприємці реєструють таку діяльність у вигляді громадських чи благодійних проєктів, ФОП, ТОВ, приватних підприємств, кооперативів, підприємств, заснованих громадськими організаціями осіб з інвалідністю, відкритих акціонерних товариств (рис. 1).

У процесі діяльності соціального підприємства, важливим є безперервне оцінювання здобутків бізнесу та прагнення масштабувати його задля зростання соціального впливу. З цією метою слід постійно здійснювати пошук можливостей співпраці з іншими бізнесами та організаціями.

Обнією з ключових проблем/перешкод для створенні будь-якого об'єкта підприємництва, в тому числі і соціального, є проблема пошуку фінансування. Тому першочергово варто розглянути види фінансової підтримки соціальних підприємств, методи залучення фінансових ресурсів та окреслити джерела фінансування соціального підприємництва.

Основними видами фінансової підтримки створення та подальшого розвитку соціального підприємництва є зовнішні та внутрішні. В цілому (рис. 2) фінансова підтримка є комплексне поняття, що включає як види підтримки, джерела та інструменти розвитку.

Залучення фінансування можливе різними методами. Основними з яких є інвестиції та

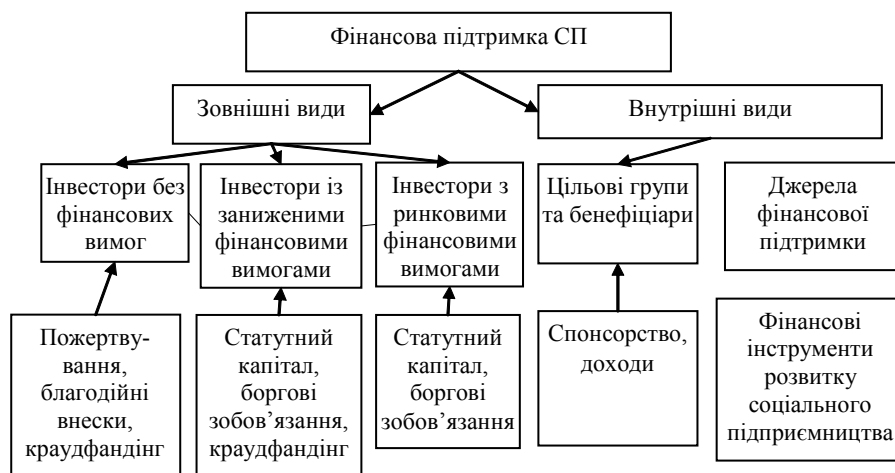

Рис. 2. Види фінансової підтримки соціальних підприємств

Джерело: сформовано за даними [3].

власні кошти засновників. Окрім того, практикують й інші менш відомі методи, що подані на рис. 3.

Основною рушійною силою соціального підприємства є інвестиції засновників. Зокрема ті, що залучаються шляхом фінансування за посередництва благодійних фондів та організацій, грантових програм, з використанням франчайзингу та краудфандінгу (рис. 4).

В умовах, що наразі склалися в соціально-економічному середовищі країни через агресію РФ, найбільш досяжним інструментом залучення коштів до просування соціальних ініціатив є кредити, що зачучаються через банківські установи та інші фінансові організації, які повертають із відсотками, що практично унеможливає або мінімізує отримання прибутку. Крім використання кредитних коштів банків та кредитних спілок, мають можливість залучати інші

джерела фінансування соціального підприємництва, серед яких: конкурси, гранти, пряма допомога держави, державні замовлення, державна підтримка. Недоліками традиційного фінансування соціального підприємництва є його несистемність та обмежений (разовий) характер.

На фоні вказаних обмежень у світі відбувається стрімкий розвиток нових інституцій та інструментів стосовно підтримки соціальних підприємств та соціально спрямованої діяльності.

Фактори, що зумовили таку трансформацію:

- соціальна значущість — критична важливість соціальної сфери та необхідність ефективної боротьби з соціальною нерівністю;
- нові можливості інвестування — поява якісно нових механізмів соціального інвестування, які дозволяють залучати приватний капітал для фінансування соціальних та екологічних проєктів;
- світовий економічний контекст — економічний спад, що виступає каталізатором для революційних змін у підходах до благодійності та соціального підприємництва.

Сучасні зміни у підходах до фінансування соціальних проєктів відбуваються за такими основними напрямками:

- розширення фінансових інструментів: відхід від виключно грантового та конкурсно-

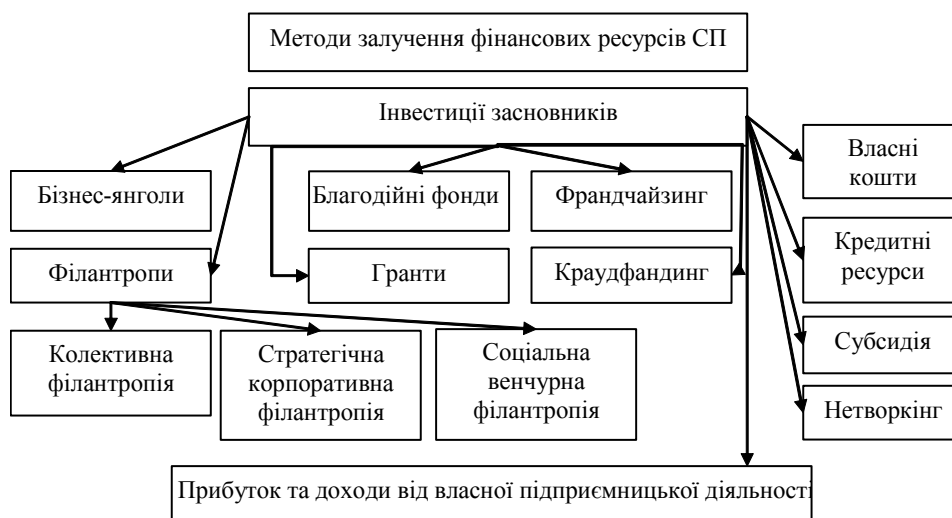

Рис. 3. Методи залучення фінансових ресурсів СП

Джерело: сформовано за даними [2, 3].

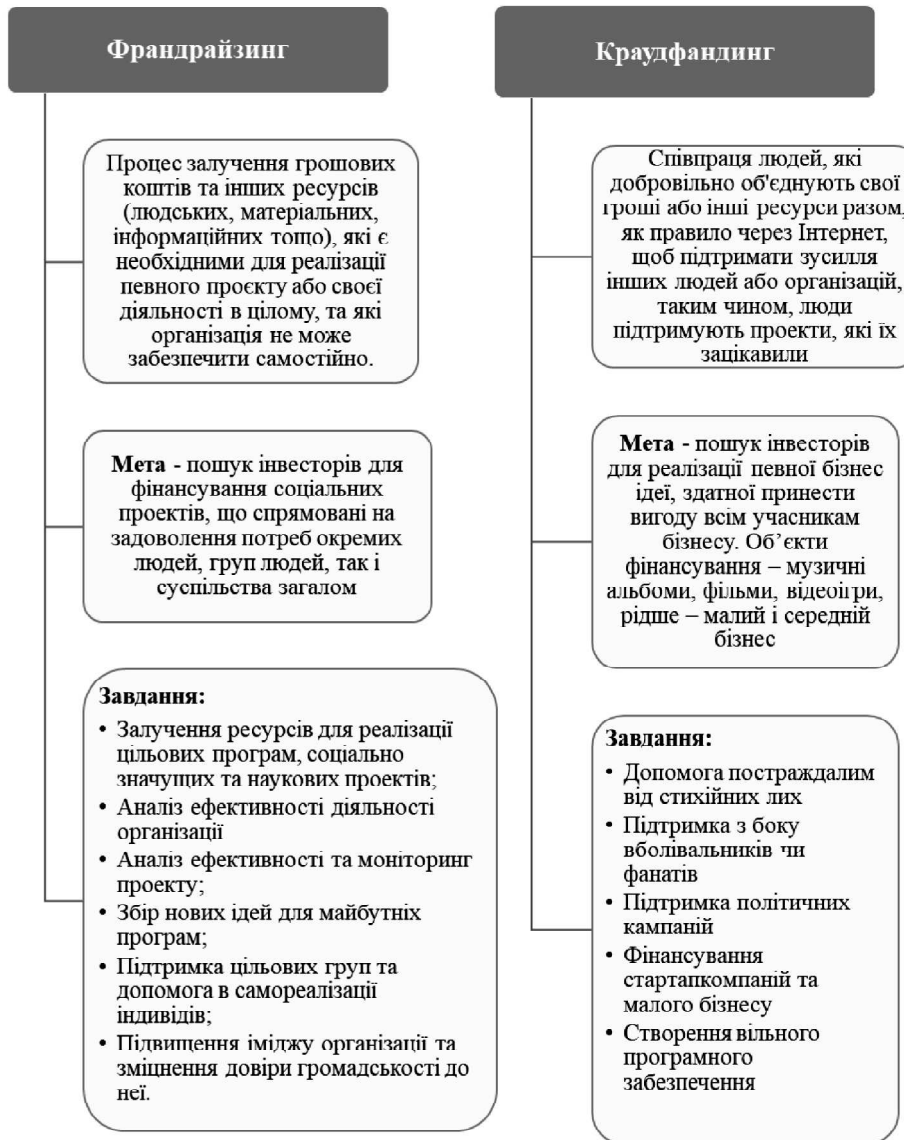

Рис. 4. Особливості фандрайзингу та краудфандингу

Джерело: сформовано за даними [3].

Таблиця 1. Напрями фінансової підтримки розвитку соціального підприємництва

Джерело	Конкурс	Гранти	Пряма допомога держави	Система державних замовлень	Державна підтримка
Сутність	Благодійні фонди та організації (в середині країни) надають безвідсоткові позики або прямі інвестиції для реалізації окремих соціальних проектів на основі конкурсного відбору	Закордонні фонди та благодійні організації здійснюють індивідуальну фінансову підтримку конкретного соціального підприємця.	Державні органи як інститут розвитку соціального підприємництва здійснюють діяльність із підтримки середніх та малих підприємств, які мають соціальну місію	Держава від свого імені закуповує соціально значущі товари та послуги у підприємств.	Передбачає споживчі субсидії на оплату соціальних товарів та послуг, безоплатне або на пільгових умовах надання засобів виробництва соціальним підприємствам, запровадження особливого режиму оподаткування.

Джерело: сформовано на основі [3].

го фінансування. З'являються нові інструменти, такі як позики, різні форми інвестування та державні кредитні гарантії.

— інституційна еволюція: зміна традиційних благодійних фондів на нові структури, як то соціальні біржі та венчурні капітали.

— диверсифікація джерел капіталу: замість пожертвувань від великих компаній та приватних осіб, зростає роль спеціалізованих державних та приватних соціальних інвестиційних фондів.

— розширення форм допомоги: фінансування виходить за межі лише грошових вливань, охоплюючи негрошову підтримку (технічне забезпечення, юридичні послуги, волонтерство тощо).

— глобальне фінансування соціального підприємництва переживає докорінну зміну — від застарілої, реактивної та несистемної моделі до проактивної та інноваційної системи. Ця трансформація є прямою відповіддю на сучасні соціальні й економічні виклики.

У таблиці 1 висвітлено сутність напрямів фінансової підтримки розвитку соціального підприємництва.

Каталізатором змін стала неефективність традиційної підтримки, яка через свою фрагментарність і разовий характер не могла вирішити масштабні проблеми. Окрім того, рушійними силами цієї еволюції є критична потреба у подоланні нерівності, тиск глобальних економічних криз та поява нових можливостей для соціального інвестування, що дозволяє залучати приватний капітал.

Головна мета глобальної перебудови — подолати обмеженість ресурсів та створити дієві механізми для консолідації інвестицій, перетворюючи фінансування із разової допомоги на стратегічний механізм забезпечення глобальної соціальної стійкості.

На відміну від класичного бізнесу, соціальне підприємство працює за однією або кількома моделями, спрямованими на соціальний вплив. До основних моделей відносять наступні:

1. Працевлаштування та адаптація соціально незахищених, вразливих або малопредставлених груп населення (ВПО, людей з інвалідністю, ветеранів, осіб після реабілітації) для їхньої соціалізації.

2. Створення соціально значущих продуктів — товарів чи надання послуг, направлених на вирішення конкретної суспільної проблеми (екологічні товари тощо).

3. Спрямування прибутку (всю суму, чи окремий відсоток) на благодійні ініціативи, розвиток громадських організацій, реалізацію соціально-культурних проєктів.

В Україні вже активно працюють соціальні підприємства різних масштабів, які ілюструють ці моделі. До них належать: пекарня Good Bread from Good People; мережа піцерій Veterano Pizza; пекарня "Горіховий дім"; ательє Lady Di Atelier.

Соціальний бізнес має можливість вибору однієї з представлених моделей, або поєднання у своїй роботі два чи три варіанти задоволення соціальних потреб одночасно [4].

Однією з найбільших проблем, яка перешкоджає сталому розвитку громад та покращенню стану соціального захисту населення, і разом з тим ефективному розвитку соціальної інфраструктури, є безробіття. Ринок праці в Україні перебуває в стані нестабільності та структурних змін. Згідно даних Державної служби зайнятості України, в країні протягом тривалого періоду відбувається суттєвий спад попиту на робочу силу. Це створює додаткові перешкоди для розвитку економіки та суспільства. Кількість вакансій, наданих роботодавцями до Державної служби зайнятості України, знизилась з 400 тис. у 2022 р., до 71 тис. у 2024 р. Таке явище значною мірою стало результатом воєнного стану та бойових дій [5].

Розвиток соціального підприємництва частково вирішує питання із працевлаштуванням, особливо соціально незахищених верств населення. За сотанніми дослідженнями 35 % працевлаштованих на соціальні підприємства — це люди з інвалідністю. Цей показник можна по-

яснити адаптованими умовами праці та програмами з реабілітації, що започатковані на таких підприємствах. Це сприяє соціальній інтеграції цієї групи населення. Вагому частку працевлаштованих становлять внутрішньо переміщені особи — 25%. Цей факт свідчить про важливу роль соціальних підприємств у сприянні адаптації цієї категорії населення до нових умов. З огляду на соціально-економічні виклики, які постають перед ВПО, соціальні підприємства створюють робочі місця, що дає можливість знизити негативні наслідки вимушеного переселення. 20 % працевлаштованих — молодь, що підтверджує роль соціального підприємництва у професійному зростанні молодих спеціалістів. Так як доволі багато молодих людей відчують певні труднощі з першим працевлаштуванням через брак досвіду, соціальні підприємства сприяють розвитку необхідних знань та умінь та допомагають у поступовій адаптації до умов ринку праці.

Серед працевлаштованих значна кількість людей — це особи віком 50+, що нерідко дискримінуються у процесі пошуку роботи. Їх частка також складає 20 % від загальної кількості працевлаштованих. Соціальні підприємства дають їм можливість реалізуватись на професійному рівні, що є актуальним за умов демографічного дисбалансу у бік старіння населення. [5].

Основна частка підприємств сконцентрована в містах. Там функціонує 60 соціальних підприємств. Це пояснюється значною концентрацією економічної активності, близькістю до ресурсів, розвитком інфраструктури та переважачою чисельністю висококваліфікованих кадрів. В сільській місцевості їх чисельність набагато менша — 25 підприємств. Це пов'язано з поганим доступом до інфраструктури, досить низькою купівельною спроможністю населення та незначною чисельністю кваліфікованої робочої сили. У малих містечках ситуація склалась ще гірше — працює лише 15 соціальних підприємств. Відсутність можливостей для розвитку бізнесу може бути пов'язана з низьким рівнем розвитку інфраструктури, малою чисельністю населення та незначним рівнем інвестиційної привабливості.

За таких умов на перше місце виходить позиція держави щодо вирішення окреслених проблем. Основною сучасною платформою, за допомогою якої держава сприяє розвитку ініціатив у сфері створення нових підприємств, в тому числі і соціального бізнесу, є портал "єРобота" [12].

Більше 14000 підприємців скористались можливістю отримання грантів для старту або

розвитку бізнесу шляхом участі в урядовому проєкті «Робота». За даними проєкту держава інвестувала в підприємництво шляхом надання грантів 7,1 млрд грн від початку дії проєкту. Це інвестиції, спрямовані на підтримку безлічі малих та середніх підприємств, в створення понад 40 тисяч нових робочих місць по всій країні (табл. 2). Підприємства, що отримали гранти, за короткий термін встигли повернути частину наданих їм інвестицій шляхом сплати податків та зборів до бюджету на 2,5 млрд грн.

За умовами проєкту, подати заявку для одержання гранту можуть не лише діючі підприємці, а і люди без досвіду ведення бізнесу. Інструментом збору заяв є портал Дія. Для отримання гранту слід виконати низку обов'язкових умов, головною з яких є створення нових робочих місць — від 1—2 за умови надання мікрогранту, до кількох десятків при отриманні грантів за іншими програмами. Грантові кошти повертають державі шляхом сплати податків та зборів від діяльності підприємства протягом трьох років.

Проєкт «Робота» був започаткований Урядом в липні 2022 р. з метою надання підтримки бізнесу та сприяння у створенні нових робочих місць. Він об'єднує кілька грантових програм. Це програми мікрогрантів для відкриття чи розвитку власного бізнесу, грантів для ветеранів та другого з їх подружжя, грантів на створення й розвиток переробних підприємств, закладки саду та виноградарства, тепличного господарства [12].

Варто зазначити, що кошти отримані через програму «Робота», повертати на потрібно. Програма покликана стимулювати підприємництво шляхом створення робочих місць.

На рисунках 5 та 6 продемонстровано механізм та порядок дій для отримання допомоги для організації соціального підприємства.

Не менш важливим проєктом державної підтримки соціального підприємництва є підпрограма «Власна справа». У 2025 р. переможцями першої хвилі підпрограми стали

Таблиця 2. Основні напрями спрямування грантових коштів

Напрямок	Кількість грантів/сума, грн
«Власна справа»	13 006 мікрогрантів/ 3,1 млрд грн
Розвиток переробних підприємств	633 гранти/3,2 млрд грн
Садівництво та розвиток тепличного господарства	163 гранти/723 млн грн
Виплати ветеранам та членам їх родин	280 грантів/116 млн грн

Джерело: сформовано на основі [6].

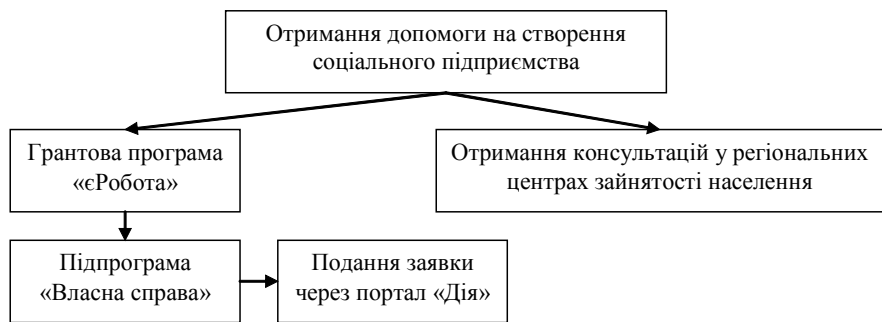

Рис. 5. Механізм отримання допомоги на створення соціального підприємства через програму «Робота»

Джерело: сформовано за даними [6].

308 заявників. Їм буде надано гранти на старт або розширення бізнесу на загальну суму 72 млн грн. З моменту початку дії програми перемогу в ній здобули понад 23000 претендентів, яким буде надано гранти на суму 5,6 млрд грн.

Отримувачами мікрогрантів першої хвилі стали: 57 % — жінки, 35 % — чоловіки, 8 % — юридичні особи. Понад 70 % з них мають вищу освіту. Серед регіонів, представлених учасниками програми, найбільше грантоотримувачів

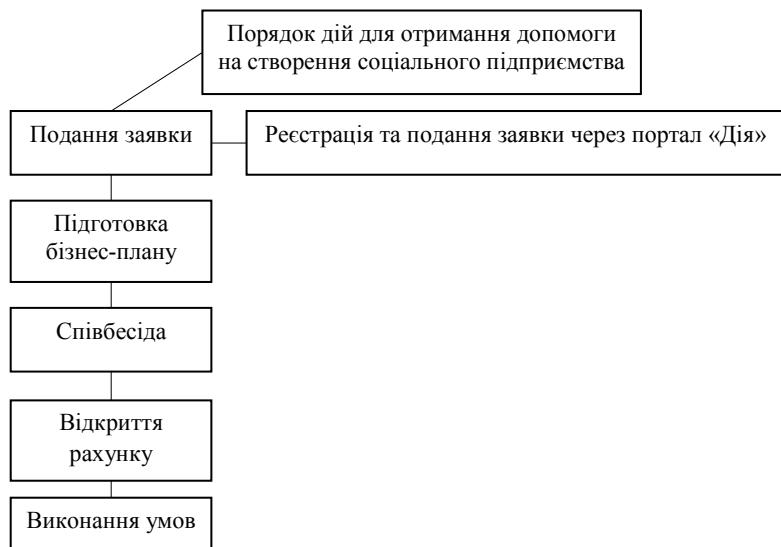

Рис. 6. Порядок дій для отримання допомоги на створення соціального підприємства через програму «Робота»

Джерело: сформовано за даними [6].

надали Львівська (35), Київська (31), Дніпропетровська (23), Івано-Франківська (23) області та місто Київ (20). Більшість з них використовують кошти мікрогранту для купівлі необхідного для роботи бізнесу обладнання.

Сфери діяльності, які є найпопулярнішими у грантоотримувачів першої хвилі, розподілились доволі різноманітно. Найбільша кількість учасників виявила зацікавленість діяльністю у сфері оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів — 94 людини. Тимчасовим розміщенням та організацією харчування виявили бажання займатись 50 людей, наданням інших видів послуг — 37, переробною промисловістю — 36, працювати у сфері охорони здоров'я та надання соціальної допомоги — 23 заявники.

За умовами грантової програми "Власна Справа" учасники мають можливість отримати мікрогрант на суму від 50 до 250 тис. грн. Претендувати на отримання коштів має право як діючий підприємець, так і людина без досвіду підприємницької діяльності. Щоб отримати грант на суму понад 75 тис. грн потрібно обов'язково створити 1—2 робочих місця залежно від суми гранту. Для громадян віком до 25 років доступні гранти розміром до 150 тисяч гривень, при умові реєстрації ФОП, створення робочих місць для них не є обов'язковим. Підприємцям з Харкова та Харківської області надається можливість одержання гранту до 300 тис. грн та до 500 тис. грн, якщо вони створять 1—2 робочих місця, в залежності від суми гранту.

Проект українського уряду "єРобота" — одна із невід'ємних складових державної політики "Зроблено в Україні" та складається з грантових програм, пріоритетом яких є стимулювання підприємницької діяльності та створення робочих місць. Це програми мікрогрантів, призначених для відкриття або розвитку власного бізнесу, грантів для ветеранів та членів їх сімей, грантів на організацію та розвиток переробних підприємств, закладки саду та виноградарства, тепличного господарства [7].

Соціально відповідальний бізнес в Україні — це не лише намагання підприємців надати допомогу населенню в скрутний час, а й впевнений рух в напрямі запровадження нової етики поведінки у відносинах підприємця і держави. Прикладом такої співпраці є реалізація Асоціацією економічного співробітництва та розвитку підприємництва програми "Соціально відповідальний бізнес 2024". Основним завданням програми є публічне визнання тих компаній, які

попри всі труднощі намагаються зберігати робочі місця, надавати підтримку власним працівникам, допомагати громаді та, водночас, залишатися надійною опорою для суспільства. Програма носила аналітичний характер. До участі в ній допускались компанії, яким були притаманні фінансова стабільність, прозора податкова поведінка, стійкість в умовах кризи та підтверджений соціальний внесок. Участь у програмі надає підприємству можливість безкоштовної публікації інформації про компанію на ресурсах Асоціації. Учасники отримали Офіційне свідоцтво статусу "соціально відповідального бізнесу". Також однією із опцій, яку було надано учасникам Програми, є маркування компанії логотипом програми, яке вони можуть використовувати в процесі зовнішньої комунікації. Варто відзначити, що частина коштів з платних програм участі була спрямована на соціальні ініціативи (гуманітарні або оборонні). В основу роботи Програми закладено принцип аналітичного відбору. Компанії не мають можливості самостійної подачі заявок. В поле зору організаторів вони потрапляють за результатами аналізу відкритих показників та репутаційної присутності [8].

Згідно даних ООН, при настанні глобальних криз соціальна економіка, частка якої становить майже 7 % світового ВВП, є стійкішою та ефективнішою ніж більшість традиційних економічних секторів, так як забезпечує основу підтримки зайнятості незахищених категорій населення та посилює економічне зростання.

В Україні запроваджено та діють урядові та грантові програми з метою допомоги ветеранам, ветеранкам та другому з подружжя, запропоновано програми ваучерів для здобуття нових навичок, навчальні курси у спеціалізованих освітніх закладах Державної служби зайнятості. Роботодавці, що надали робоче місце людині з інвалідністю, мають можливість отримання компенсації вартості оснащення такого місця. Реалії демонструють важливість для держави інклюзивного ринку праці, розвитку соціального підприємництва та інтеграції людей з інвалідністю у повноцінне життя [9].

Крім урядових програм та проєктів, спрямованих на розвиток підприємництва, в тому числі і соціального, в Україні діють програми міжнародної підтримки. Однією з таких є Програма Європейського Союзу House of Europe, що спрямована на грантове фінансування реалізації персональних проєктів. Підтримку, за умовами конкурсу, можуть отримати ініціативи у культурі та інноваційних галузях, освіті та

налагодженні роботи з молоддю, соціального підприємництва та медіа за підтримки ЄС та Великої Британії (рис 7) [10].

Проект може складатись з кількох етапів, які містять по декілька підпунктів кожний. На виконання кожного з пунктів передбачено певне фінансування. Для того, щоб досконало вивчити всю структуру гранту, потрібно, в тому числі, дослідити статті витрат. Розмір гранту від 1000 до 4000 євро. Учасниками конкурсу можуть бути як фізичні особи-підприємці, так і організації-партнери, які є юридичними особами. Обов'язковими умовами є: повноліття, наявність українського громадянства та проживання на території України (не враховуючи тимчасово окуповані території) [11].

Важливим елементом системи сучасного соціального підприємництва, є соціальне підприємництво у галузі освіти. Значну увагу цьому аспекту слід приділяти саме для того, щоб серед сучасних підлітків та молоді існувало чітке розуміння, яким чином створені соціальні підприємства або започатковані соціально-відповідальні проекти уже існуючого бізнесу впливають на стан соціального розвитку громад та соціального захисту населення в цілому. З іншого боку, соціальне підприємництво в галузі освіти також передбачає функціонування закладів освіти соціального спрямування. В багатьох країнах існує практика функціонування закладів освіти у формі соціального підприємства. В Україні така практика лише започатковується. Певні кроки у цьому напрямі уже здійснено, але без сталої підтримки держави та міжнародної допомоги виконати роботу якісно та започаткувати вдалий проект наразі неможливо.

Міністерство освіти і науки України у співпраці з громадськими організаціями School of ME та UMIND запропонували професійним та фаховим коледжам надіслати заявки для прийняття участі в проекті StudBiz. Закладам, які пройдуть процес відбору, буде надано підтримку для започаткування соціального підприєм-

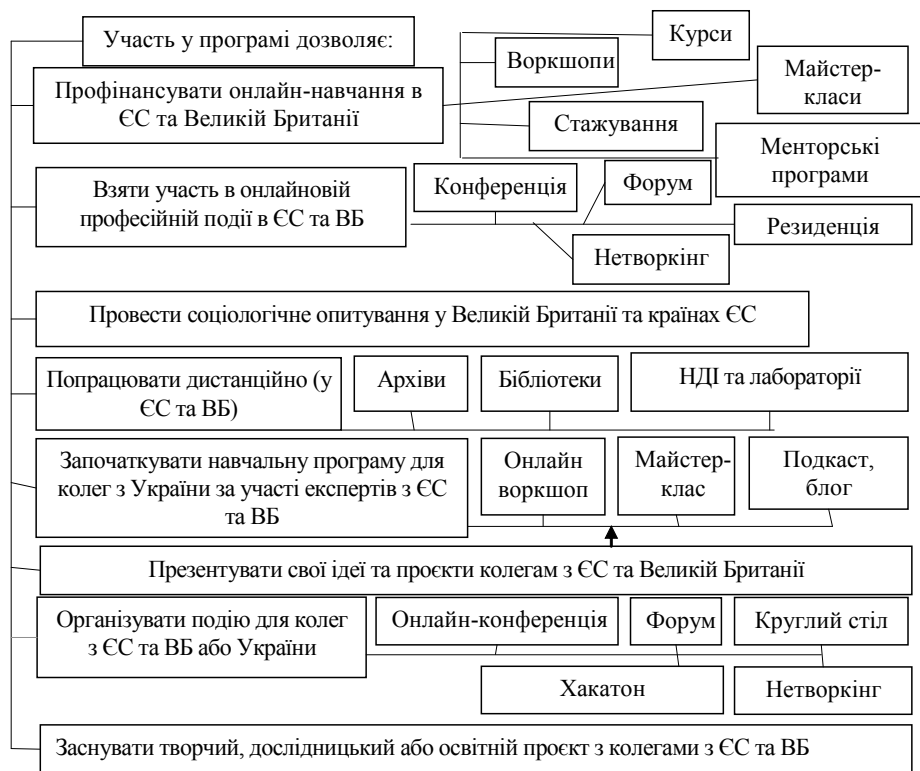

Рис. 7. Переваги участі в програмі

Джерело: сформовано на основі [10].

ництва. До участі допускались заклади, що навчають молодь віком від 14 до 18 років. Переможцями має бути обрано 20 навчальних закладів. Їм буде надано: повний супровід і менторство; юридичну підтримку; грант на створення власного соціального бізнесу.

Соціальні підприємства вже функціонують у деяких українських школах: учні займаються вирощуванням мікрозелені, виготовленням екошоперів, переробкою речей, а прибуток направляють на потреби закладу, громади чи благодійність. Тепер цю практику планують поширити і на коледжі.

Основними критеріями відбору претендентів є: державна або комунальна форма власності; офіційний лист підтримки від закладу; призначення куратора; проведення інтерактивного уроку та існування практичної можливості реалізації бізнес-проекту. Основною умовою є територіальне обмеження, тобто з одного населеного пункту до програми можуть допустити лише один заклад [12]. Соціальне підприємництво у закладах освіти — це той інструмент, який надає можливість молоді долучитись до реалізації соціальних ініціатив [13].

ВИСНОВКИ

В ході проведеного дослідження було виявлено та вивчено елементи фінансової під-

тримки розвитку соціального підприємництва. Досліджено фактори, що спричинили трансформацію підходів стосовно фінансування соціальних підприємств. З цього приводу Україні слід більш детально розглянути підходи щодо методів залучення фінансів для ефективного функціонування соціальних підприємств.

В процесі визначення змін до підходів у фінансуванні соціальних підприємств, встановлено що, основними напрями є: розширення фінансових інструментів; інституційна еволюція; диверсифікація джерел капіталу; розширення форм допомоги; глобальне фінансування соціального підприємництва переживає докорінну зміну — від застарілої, реактивної та несистемної моделі до проактивної та інноваційної системи. Для поліпшення ситуації в Україні повинна бути схвалена чітка програма дій стосовно адаптації внутрішніх умов держави щодо фінансування соціального підприємництва, до загальноприйнятих світових реалій.

Також варто більше уваги приділити фінансуванню соціальних підприємств у галузі освіти, особливо у сільській місцевості. Це дозволить дозволить закладам освіти віднаходити кошти для власного функціонування, а також надасть можливість молоді у більш юному віці ознайомитись з основними аспектами підприємницької діяльності, допоможе визначитись з вибором майбутніх професій та підготуватись до професійної діяльності.

Державі варто поглиблювати напрацювання у напрямку підтримки соціального підприємництва. Потрібно розширювати інструментарій грантових програм для більшого охоплення даної сфери. Варто збільшувати функціональні можливості порталу Дія, програм "єРобота" та "Власна справа", адже вони є рушійними інструментами діяльності в цьому напрямку.

Проведений аналіз вказує на потребу у розвитку соціального підприємництва в умовах села та малих міст через стимулювання інвестицій, поліпшення рівня доступу до фінансових ресурсів, а отже і створення умов що сприятимуть економічній активності задля забезпечення рівномірного розподілу соціальних підприємств в територіальному вимірі (окремої уваги потребує розвиток на сільський територіях), що сприятиме соціально-економічному розвитку та збереження людського капіталу країни.

Література:

1. Соціальне підприємництво: що це таке, приклади бізнесу в Україні — Щедрий Вівторок. Щедрий Вівторок. <https://givingtuesday.ua/statti/soczialne-pidpriyemnyctvo-shho-cze-take-pryklady-uspishnyh-proyektiv-v-ukrayini/>
2. Як відкрити соціальний бізнес в Україні. Соціальна країна. <https://welfare.green/yak-vidkriti-socialnij-biznes-v-ukraini/>
3. Михальчук, А., & Бендюг, Є. (2021). Методи залучення фінансових ресурсів для розвитку соціального підприємництва. Економіка та суспільство, (32). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-56>
4. Соціальне підприємництво: що це, приклади на реальних кейсах. (2024, 5 вересня). Kyivstar Business Hub — корпоративний блог для бізнесу. <https://hub.kyivstar.ua/articles/yak-rozvivati-soczialne-pidpriyemnyctvo-osoblivosti-biznesu-ta-ukrayinski-kejsi>
5. Gurskiy, A. (2025). Research on the phenomenon of social entrepreneurship as a tool for combating unemployment. Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology, 2025 (1), 117—121. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-1-19>
6. єРобота: Понад 14 000 підприємців отримали від держави гранти на розвиток бізнесу | Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. (б. д.). Just a moment... <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=e19ed500-b0fe-4c43-a7e9-86d9a7b5362b&title=Robota-Ponad14000#:~:text=єРобота:%20Понад%2014%20000%-20підприємців%20отримали%20від%20де?%20>
7. "Власна Справа": 308 українців стали переможцями першої у 2025 році хвилі програми та отримують гранти на розвиток свого бізнесу | Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. (б. д.). Just a moment... <https://me.gov.ua/News/Detail/0ab995db-c800-4925-a378-4a84b6874059?lang=uk-UA&title=VlasnaSprava#:~:text=Ми%20продовжуємо%20підтримувати%20малий%20та,надання>
8. Корпоративна соціальна відповідальність: як війна змінила підхід українського бізнесу. (б. д.). Дія.Бізнес Старт. <https://business.diaa.gov.ua/history-of-success/korporativna-sotsialna-vidpovidalnist-iak-viina-zminyala-pidkhid-ukrainskoho-biznesu>
9. Журахівська, О. (2024, 15 лютого). Як соціальний бізнес може трансформувати Україну після війни. cs.detector.media. <https://cs.detector.media/blogs/texts/185889/2024-02-15-yak-sotsialnyy-biznes-mozhe-transformuvaty-ukrainu-pislya-viyny/>

10. Гранти на персональні проєкти у сфері соціального підприємництва | "House of Europe". (б. д.). Головна | "House of Europe". <https://houseofeurope.org.ua/opportunity/111>

11. Гранти на персональні проєкти у сфері соціального підприємництва, креативних індустрій, освіти, культури, медіа, роботи з молоддю. (б. д.). Дія.Бізнес Старт. <https://business.dia.gov.ua/news/hranty-na-personalni-proiektu-u-sferi-sotsialnoho-pidpriemnytstva-kreatyvnykh-industrii-osvity-kultury-media-roboty-z-moloddiu>

12. Коледжі можуть отримати грант на створення соціального бізнесу: МОН і партнери оголосили відбір. (б. д.). Нова українська школа | Веб-ресурс НУШ. <https://nus.org.ua/2025/10/03/koledzhi-mozhut-otrymaty-grant-na-stvorenniya-sotsialnogo-biznesu-mon-i-partnery-ogolosyly-vidbir/>

13. StudBiz / Соціальне підприємництво у закладах освіти. (б. д.). School of ME. <https://schoolofme.me/bmz-studbiz>

References:

1. Shchedryi Vivtorok (2025), "Social entrepreneurship: what it is, examples of businesses in Ukraine", available at: <https://givingtuesday.ua/statyi/soczialne-pidpriyemnytstvo-shho-cze-take-pryklady-uspishnyh-proyektiv-v-ukrayini/> (Accessed 10 Nov 2025).

2. Sotsialna kraina (2024), "How to start a social business in Ukraine", Sotsialna kraina, available at: <https://welfare.green/yak-vidkriti-socialnij-biznes-v-ukraini/> (Accessed 10 Nov 2025).

3. Mykhalchuk, L., and Bendiuh, Ye. (2021), "Methods of attracting financial resources for the development of social entrepreneurship", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 32. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-56>.

4. Kyivstar Business Hub (2024), "Social entrepreneurship: what it is, examples from real life", available at: <https://hub.kyivstar.ua/articles/yak-rozvivati-soczialne-pidpriyemnytstvo-osoblivosti-biznesu-ta-ukrayinski-kejsi> (Accessed 14 Nov 2025).

5. Gurskiy, A. (2025), "Research on the phenomenon of social entrepreneurship as a tool for combating unemployment", *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, vol. 2025, pp. 117—121. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-1-19>.

6. Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine (2024), "ieRobota: Over 14,000 entrepreneurs received state grants for business development", available at: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=e19ed500-b0fe-4c43-a7e9-86d9a7b5362b&title=Robota-Ponad14-000#:~:text=ieRobota:%20Ponad%2014%20000%20pidpriemtsiv%20otrymaly%20vid%20de%C%20>

me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=e19ed500-b0fe-4c43-a7e9-86d9a7b5362b&title=Robota-Ponad14-000#:~:text=ieRobota:%20Ponad%2014%20000%20pidpriemtsiv%20otrymaly%20vid%20de%C%20 (Accessed 10 Nov 2025).

7. Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine (2025), "Vlasna Cprava": 308 Ukrainians will become winners in the first wave of the program in 2025 and receive grants to develop their businesses", available at: <https://me.gov.ua/News/Detail/0ab995db-c800-4925-a378-4a84b6874059?lang=uk-UA&title=VlasnaCprava#:~:text=My%20prodovzhuemo%20pidtrymuvaty%20malyi%20ta,nadannia> (Accessed 14 Nov 2025).

8. Diia.Biznes Start (2024), "Corporate social responsibility: how it has changed the approach of Ukrainian business", available at: <https://business.dia.gov.ua/history-of-success/korporativna-sotsialna-vidpovidalnist-ia-k-viina-zminyala-pidkhid-ukrainskoho-biznesu> (Accessed 09 Nov 2025).

9. Zhurakhivska, O. (2024), "How social business can transform Ukraine after the war", available at: <https://cs.detector.media/blogs/texts/185889/2024-02-15-yak-sotsialnyy-biznes-mozhe-transformuvaty-ukrainu-pislya-viyny/> (Accessed 11 Nov 2025).

10. House of Europe (2025), "Funding for personal projects in the field of social entrepreneurship", available at: <https://houseofeurope.org.ua/opportunity/111> (Accessed 10 Nov 2025).

11. Diia.Biznes Start (2024), "Funding for personal projects in the areas of social entrepreneurship, creative industries, education, culture, media, and youth work", available at: <https://business.dia.gov.ua/news/hranty-na-personalni-proiektu-u-sferi-sotsialnoho-pidpriemnytstva-kreatyvnykh-industrii-osvity-kultury-media-roboty-z-moloddiu> (Accessed 10 Nov 2025).

12. Nova ukrainska shkola (2025), "Colleges can receive funding for the creation of social businesses: MON and partners have announced a selection process", available at: <https://nus.org.ua/2025/10/03/koledzhi-mozhut-otrymaty-grant-na-stvorenniya-sotsialnogo-biznesu-mon-i-partnery-ogolosyly-vidbir/> (Accessed 09 Nov 2025).

13. School of ME (2025), "StudBiz / Social entrepreneurship in education", available at: <https://schoolofme.me/bmz-studbiz> (Accessed 09 Nov 2025).

Стаття надійшла до редакції 15.11.2025 р.